DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

16. juli 2009 *

I sag C-189/08,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandene) ved afgørelse af 4. april 2008, indgået til Domstolen den 8. maj 2008, i sagen:

Zuid-Chemie BV

mod

Philippo's Mineralenfabriek NV/SA,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P. Jann, og dommerne M. Ilešič, A. Tizzano, E. Levits (refererende dommer) og J.-J. Kasel,

* Processprog: nederlandsk.

generaladvokat: J. Mazák
justitssekretær: fuldmægtig R. Şereş,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 23. april 2009,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Zuid-Chemie BV ved advocaat P. Knijp

— Philippo's Mineralenfabriek NV/SA ved advocaat M. Polak

— den nederlandske regering ved C. Wissels og M. Noort, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved A.-M. Rouchaud-Joët og P. van Nuffel, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen artikel 5, nr. 3, i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT 2001 L 12, s. 1).

2 Anmodningen er fremsat under en sag mellem Zuid-Chemie BV (herefter »Zuid-Chemie«), der er en virksomhed med hjemsted i Sas van Gent (Nederlandene), og som fremstiller kunstgødning, mod Philippo's Mineralenfabriek NV/SA (herefter »Philippo's«), der har hjemsted i Essen (Belgien), vedrørende sidstnævntes levering til Zuid-Chemie af et produkt til fremstilling af kunstgødning, der var forurenet.

Retsforskrifter

3 Artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 44/2001, som er indeholdt i forordningens kapitel II, afdeling 1, med overskriften »Almindelige bestemmelser«, har følgende ordlyd:

»Med forbehold af bestemmelserne i denne forordning skal personer, der har bopæl på en medlemsstats område, uanset deres nationalitet, sagsøges ved retterne i denne medlemsstat.«

4 Forordningens artikel 3, stk. 1, bestemmer:

»Personer, der har bopæl på en medlemsstats område, kan kun sagsøges ved retterne i en anden medlemsstat i medfør af de regler, der er fastsat i afdeling 2-7.«

5 Forordningens artikel 5, som findes i afdeling 2 i kapitel II med overskriften »Specielle kompetenceregler«, bestemmer:

»En person, der har bopæl på en medlemsstats område, kan sagsøges i en anden medlemsstat:

[…]

3) i sager om erstatning uden for kontrakt, ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå

[…]«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

6 Zuid-Chemie er en virksomhed, der fremstiller kunstgødning. I juli 2000 købte det to partier af en vare benævnt »mikromix« hos HCI Chemicals Benelux BV (herefter »HCI«), der er en virksomhed med hjemsted i Rotterdam (Nederlandene).

7 HCI, som ikke selv kan fremstille denne mikromix, bestilte den hos Philippo's og leverede selv de nødvendige råstoffer til fremstilling af produktet, undtagen et, til Philippo's. Philippo's købte i samråd med HCI det manglende råstof, zinksulfat, hos G.J. de Poorter, der driver virksomhed under navnet Poortershaven, i Rotterdam.

8 Philippo's fremstillede mikromixen på sin fabrik i Belgien, hvor Zuid-Chemie afhentede produktet.

9 Zuid-Chemie omdannede mikromixen med henblik på fremstilling af forskellige partier kunstgødning på sin fabrik i Nederlandene og solgte og fragtede herefter en del af kunstgødningen til sine kunder.

10 Senere viste det sig, at cadmiumindholdet i det zinksulfat, som var købt hos Poortershaven, var alt for højt, således at kunstgødningen ikke kunne bruges eller kun kunne bruges i begrænset omfang. Zuid-Chemie påstår, at selskabet har lidt skade som følge heraf.

11 Den 17. januar 2003 anlagde Zuid-Chemie sag mod Philippo's ved Rechtbank Middelburg (Nederlandene) med påstand om, at Philippo's var ansvarlig for den skade,

som Zuid-Chemie havde lidt, og at Philippo's tilpligtedes at betale Zuid-Chemie forskellige beløb for den skade, som selskabet mente at have lidt, samt erstatning med tillæg af renter og omkostninger.

12 Ved afgørelse af 10. december 2003 fastslog Rechtbank Middelburg, at den ikke havde kompetence til at påkende tvisten i den sag, der var indbragt for den, eftersom udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, med hensyn til anvendelsen af artikel 5, nr. 3, i forordning nr. 44/2001 omfatter såvel stedet for den skadevoldende begivenhed (»Handlungsort«), som stedet, hvor den oprindelige skade indtrådte (»Erfolgsort«). Med hensyn til det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, fastslog Rechtbank Middelburg, at den oprindelige skade, som Zuid-Chemie havde lidt, var forårsaget i Essen, eftersom det forurenede produkt blev leveret til virksomheden i Essen.

13 Ingen af parterne har ved Gerechtshof te 's-Gravenhage bestridt, at Essen er stedet for den skadevoldende begivenhed, henset til, at den forurenede mikromix blev fremstillet dér. Gerechtshof stadfæstede den afgørelse, der var truffet i første instans for så vidt angår stedet, hvor den skadegørende handling er foretaget. Gerechtshof fastslog herved, at det afgørende var Philippo's påståede retsstridige adfærd og ikke den omstændighed, at den forurenede mikromix havde forårsaget forureningen af den kunstgødning, som Zuid-Chemie fremstillede i Nederlandene. Den (oprindelige) skade, som Zuid-Chemie led, var således indtrådt i Essen, eftersom den forurenede mikromix blev leveret »ab fabrik«.

14 Zuid-Chemie iværksatte kassationsappel af dommen fra Gerechtshof te 's-Gravenhage til den forelæggende ret, som var af den opfattelse, at sagen vedrører begrebet »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, i den forstand som er omhandlet i artikel 5, nr. 3, i forordning nr. 44/2001, og at en fortolkning af begrebet er nødvendig for at afgøre den tvist, som er indbragt for denne.

15 Under disse omstændigheder har Hoge Raad der Nederlanden besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Ved en culpøs adfærd som den, Zuid-Chemie baserer sit krav på, hvilken skade skal da anses for at være den oprindelige skade som følge af denne adfærd: den skade, der opstår ved leveringen af det mangelfulde produkt, eller den skade, der opstår ved sædvanlig anvendelse af dette produkt til det formål, som det er bestemt til?

2) Såfremt det sidstnævnte er tilfældet, kan det sted, hvor denne skade er indtrådt, da kun anses for »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået« i henhold til artikel 5, nr. 3, i forordning nr. 44/2001, hvis skaden består i fysisk skade på personer eller ting, eller er dette også muligt, hvis der (foreløbigt) kun er sket formueskade?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

16 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 5, nr. 3, i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, i en tvist som den i hovedsagen omhandlede vedrører det sted, hvor det mangelfulde produkt blev leveret til aftageren, eller om det vedrører det sted, hvor den oprindelige skade indtrådte ved sædvanlig anvendelse af produktet til det formål, som det er bestemt til.

17 Med henblik på besvarelsen af dette spørgsmål bemærkes for det første, at efter fast restpraksis skal bestemmelserne i forordning nr. 44/2001 fortolkes selvstændigt ud fra forordningens mål og opbygning (jf. bl.a. dom af 2.10.2008, sag C-372/07, Hassett og Doherty, Sml. I, s. 7403, præmis 17, og af 23.4.2009, sag C-167/08, Draka NK Cables m.fl., Sml. I, s. 3477, præmis 19).

18 For så vidt som forordning nr. 44/2001 erstatter konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (EFT 1978 L 304, s. 17), som ændret ved efterfølgende konventioner om nye medlemsstaters tiltrædelse af denne konvention (herefter »Bruxelles-konventionen«), i forholdet mellem medlemsstaterne, gælder den af Domstolen anlagte fortolkning af denne konvention desuden også for forordningens bestemmelser, når disse kan sidestilles med hinanden.

19 De bestemmelser i forordning nr. 44/2001, der er relevante i denne sag, har samme opbygning som bestemmelserne i Bruxelles-konventionen og har desuden samme ordlyd. Ved en sådan lighed er det i henhold til betragtning 19 til forordning nr. 44/2001 nødvendigt at sikre kontinuitet ved fortolkningen af disse to instrumenter (jf. dommen i sagen Draka NK Cables m.fl., præmis 20, og dom af 14.5.2009, sag C-180/06, Ilsinger, Sml. I, s. 3961, præmis 58).

20 Det skal herved bemærkes, at Domstolen allerede ved fortolkningen af Bruxelles-konventionens artikel 5, nr. 3, har fastslået, at de fælles regler for kompetencetildelingen, som er opstillet i konventionens afsnit II, tager udgangspunkt i den principielle regel i artikel 2, stk. 1, om, at personer, der har bopæl på en kontraherende stats område, uanset parternes nationalitet skal sagsøges ved retterne i denne stat (jf. dom af 10.6.2004, sag C-168/02, Kronhofer, Sml. I, s. 6009, præmis 12).

21 Det er således kun som undtagelse til denne principielle regel om, at retterne på det sted, hvor sagsøgte har bopæl, har kompetencen, at konventionens afsnit II, afdeling 2, indeholder bestemmelse om et vist antal specielle værneting, herunder de, der er opregnet i konventionens artikel 5, nr. 3 (Kronhofer-dommen, præmis 13).

22 Domstolen har ligeledes fastslået, at disse specielle kompetenceregler skal fortolkes strengt, og at de ikke kan føre til en fortolkning, der rækker ud over de tilfælde, konventionen udtrykkeligt har forudset (jf. dom af 27.9.1988, sag 189/87, Kalfelis, Sml. s. 5565, præmis 19, og af 15.1.2004, sag C-433/01, Blijdenstein, Sml. I, s. 981, præmis 25, samt Kronhofer-dommen, præmis 14).

23 Hvis det sted, hvor den handling, der kan medføre et ansvar uden for kontraktforhold, er foretaget, og det sted, hvor denne handling har forårsaget en skade, ikke er identiske, skal udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, i Bruxelles-konventionens artikel 5, nr. 3, ifølge fast retspraksis imidlertid forstås således, at det både omfatter det sted, hvor skaden er indtrådt, og stedet for den skadevoldende begivenhed, således at sagsøgte efter sagsøgerens valg kan sagsøges enten ved retten på det ene eller det andet af disse steder (jf. bl.a. dom af 30.11.1976, sag 21/76, »Mines de potasse d'Alsace«, Sml. s. 1735, præmis 24 og 25, af 1.10.2002, sag C-167/00, Henkel, Sml. I, s. 8111, præmis 44, og af 5.2.2004, sag C-18/02, DFDS Torline, Sml. I, s. 1417, præmis 40, samt Kronhofer-dommen, præmis 16).

24 Domstolen har herved præciseret, at den specielle kompetenceregel, der opstilles i Bruxelles-konventionens artikel 5, nr. 3, støttes på, at der foreligger en særlig snæver sammenhæng mellem tvisten og retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, og at denne sammenhæng begrunder, at det er denne ret, der tillægges kompetencen af retsplejehensyn og af hensyn til tilrettelæggelsen af retssagen (jf. i denne retning bl.a. Mines de potasse d'Alsace-dommen, præmis 11, og dom af 11.1.1990, sag C-220/88, Dumez France og Tracoba, Sml. I, s. 49, præmis 17, af 7.3.1995, sag C-68/93, Shewill m.fl., Sml. I, s. 415, præmis 19, og af 19.9.1995, sag C-364/93, Marinari, Sml. I, s. 2719, præmis 10). Retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, er normalt også bedst egnet til at træffe afgørelse, bl.a. på grund af nærheden i forhold til tvisten og på grund af, at bevisoptagelsen herved lettes (jf. Henkel-dommen, præmis 46).

25 Som det fremgår af denne doms præmis 13, er det ubestridt, at parterne i hovedsagen er enige om, at Essen er stedet for den skadevoldende begivenhed (»Handlungsort«). Parterne er imidlertid uenige om fastlæggelsen af stedet, hvor den oprindelige skade indtrådte (»Erfolgsort«).

26 Det sidstnævnte sted er ifølge den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 23, det sted, hvor den handling, der kan medføre et ansvar uden for kontraktforhold, er foretaget.

27 Det sted, hvor den skadegørende handling er foretaget, skal imidlertid ikke forveksles med det sted, hvor den omstændighed indtraf, som medførte, at selve produktet blev skadet, idet dette sted nemlig er stedet for den begivenhed, der forårsagede skaden. Stedet for »skadens indtræden« (jf. Mines de potasse d'Alsace-dommen, præmis 15, og dommen i sagen Shevill m.fl., præmis 21) er derimod det sted, hvor den skadevoldende handling har haft skadelige virkninger, dvs. det sted, hvor den skade, der skyldes det mangelfulde produkt, konkret opstod.

28 Det skal nemlig bemærkes, at der i fast retspraksis foretages en klar sondring mellem skaden og den handling, hvori denne skade har sin årsag. Ifølge fast retspraksis kan der kun statueres ansvar uden for kontraktforhold, såfremt der kan påvises årsagsforbindelse mellem disse to omstændigheder (jf. Mines de potasse d'Alsace-dommen, præmis 16).

29 Henset til ovenstående bemærkninger kan det sted, hvor den skadegørende handling er foretaget, således udelukkende være Zuid-Chemies fabrik i Nederlandene, hvor mikromixen, som er det mangelfulde produkt, blev omdannet til kunstgødning og forårsagede en materiel skade. Denne skade, som Zuid-Chemie har lidt, er større end den iboende skade, som kan tilregnes mikromixen i sig selv.

30 Det skal derudover — jf. bl.a. de i nærværende doms præmis 24 anførte grunde — bemærkes, at de nederlandske domstole, ved hvilke Zuid-Chemie således kan anlægge sag, er de bedst egnede til at træffe afgørelse, hvorved de specielle kompetenceregler i artikel 5, nr. 3, i forordning nr. 44/2001 får den tilsigtede virkning.

31 Det bemærkes herved, at Domstolen ved sin fortolkning af artikel 5, nr. 3, i Bruxelleskonventionen — som indebærer, at bestemmelsen ikke blot omhandler stedet for den skadevoldende begivenhed, men også det sted, hvor skaden er indtrådt — har fastslået, at et valg af stedet for den skadevoldende begivenhed som det eneste tilknytningsmoment ville medføre, at de i konventionens artikel 2 og artikel 5, nr. 3, omhandlede værnetingsregler i et betydeligt antal sager ville være sammenfaldende, således at den sidstnævnte bestemmelse for så vidt ville miste sin tilsigtede virkning (jf. Mines de potasse d'Alsace-dommen, præmis 15 og 20, og dommen i sagen Shevill m.fl., præmis 22).

32 Det fremgår af de foregående betragtninger, at artikel 5, nr. 3, i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, i en tvist som den i hovedsagen omhandlede vedrører det sted, hvor den oprindelige skade indtrådte ved sædvanlig anvendelse af produktet til det formål, som det er bestemt til.

Det andet spørgsmål

33 Dersom det første spørgsmål besvares således, at artikel 5, nr. 3, i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, vedrører det sted, hvor den oprindelige skade indtrådte ved sædvanlig anvendelse af produktet til det formål, som det er bestemt til, spørger den forelæggende ret endvidere, om denne skade skal bestå i fysisk skade på personer eller ting, eller om dette også er muligt, hvis der (foreløbig) udelukkende er sket formueskade.

34 Det skal herved bemærkes, hvilket fremgår af denne doms præmis 9 og 10, at den omstændighed at Zuid-Chemie omdannede den forurenede mikromix til kunstgødning, indebar, at kunstgødningen kun kunne bruges i begrænset omfang, eller slet ikke kunne bruges, hvilket har bevirket, at Zuid-Chemie har lidt skade.

35 Eftersom den skade, som Zuid-Chemie oprindeligt led, består i fysisk skade på en ting, må det konstateres, at spørgsmålet om, hvorvidt det ville have været tilstrækkeligt, at der (foreløbig) udelukkende var sket formueskade, for at nå frem til samme fortolkning, som den der følger af denne doms præmis 32, er af rent hypotetisk karakter.

36 På baggrund af denne konstatering, og henset til den opgave, som Domstolen varetager, og som er at bidrage til justitsforvaltningen i medlemsstaterne og ikke at udøve responderende virksomhed vedrørende generelle eller hypotetiske spørgsmål (dom af 18.12.2007, sag C-62/06, ZF Zefeser, Sml. I, s. 11995, præmis 15), er det ufornødent at besvare det andet spørgsmål.

Sagens omkostninger

37 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

Artikel 5, nr. 3, i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det

civil- og handelsretlige område skal fortolkes således, at udtrykket »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, i en tvist som den i hovedsagen omhandlede vedrører det sted, hvor den oprindelige skade indtrådte ved sædvanlig anvendelse af produktet til det formål, som det er bestemt til.

Underskrifter